

REPUBLICA MOLDOVA ÎN PROCESUL INTEGRĂRII ECONOMICE INTERNAȚIONALE

**Petru ROȘCA, prof. univ., doctor habilitat în științe economice,
Universitatea Liberă Internațională din Moldova**

E-mail: petruosca08@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-5300-7394>

DOI: <https://doi.org/10.36004/nier.cecg.III.2024.18.14>

Abstract. *The article studies various aspects regarding the international division of labor; the essence of the process of international economic integration, the objectives, forms and stages of development and its contribution to the economic growth of the Republic of Moldova. A general characteristic of the main integrationist groupings of countries at international and regional level is presented; the role of the European Union (EU) as an advantageous form of economic integration of countries; Moldova's relations with the EU; Moldova's cooperation with the main international and regional economic and financial bodies; participation of the country in the development of regional and cross-border cooperation.*

Keywords. *International division of labor; the essence, forms and stages of economic integration; specialization and international and regional economic cooperation; the EU's role in the global economy; integration of the Republic of Moldova into international and regional economic and financial structures, the impact of this process on the economic growth and development of the country*

JEL: F00, F15, F50, H70, O10

CZU: 339.924(478:4)

Introducere. *Integrarea economică internațională reprezintă o formă specială de relații economice între diferite țări, care s-a dezvoltat după cel de-al Doilea Război Mondial. Acest proces poate fi considerat ca o formă de cooperare economică internațională mai avansată, ce presupune crearea de către două sau mai multe țări a unui spațiu economic comun care asigură: dezvoltarea schimburilor reciproce. Conceptul de "integrare economică internațională" poate fi definit ca proces obiectiv, conștient și consistent de convergență, adaptare reciprocă și creștere a sistemelor economice naționale. Acest proces acoperă mai multe categorii economice, fiind utilizat atât la nivel macroeconomic, cât și microeconomic. Integrarea economică internațională este determinată de mulți factori, care se bazează pe: crearea condițiilor care stimulează schimburile economice între țări; progresul științific și tehnologic modern, care necesită din ce în ce mai multe resurse financiare; oportunități limitate ale piețelor naționale și creșterea concurenței pe piața mondială.*

O caracteristică importantă a timpului nostru este consolidarea interdependenței economiilor diferitelor țări, dezvoltarea proceselor internaționale la nivel macro și micro, tranziția intensivă a țărilor de la o economie națională închisă la una liberă deschisă întregii lumi [12, p.107]. Acest proces se datorează *dezvoltării și aprofundării diviziunii internaționale a muncii* (DIM), fiind elementul principal al integrării economice mondiale ca rezultat al specializării țărilor în producția și vânzarea de bunuri economice pentru schimb pe piața mondială care reprezintă principalul element în integrarea economica mondială. Potrivit lui I.Ignat și S.Pralea, DIM exprimă relațiile care se stabilesc între economiile naționale în ceea ce privește distribuția activităților economice între ele și arată locul lor în economia mondială [8, p. 48].

Specializarea și cooperarea ca etape ale integrării economice. *Specializarea economică internațională* este una dintre condițiile prealabile și pilonii formării și dezvoltării economiei mondiale. Se disting diverse tipuri de specializare: intra-sectorială, intersectorială, intra-firmă, organologică și tehnologică. Fiecare dintre ele se desfășoară în forme diferite, de la o țară la alta. Fiecare țară își dezvoltă propriul concept de creștere economică. *Cooperarea economică internațională* este înțeleasă ca cooperare sub diferite forme între două sau mai multe țări, inclusiv în: *comerțul internațional; cooperarea în producție (sub formă de întreprinderi mixte, companii transnaționale etc.); în domeniul investițiilor internaționale; cooperare științifică și tehnică; energie; turism; relații financiare și credite externe; migrarea resurselor forței de muncă; transport internațional; furnizarea de servicii* etc. Cooperarea și integrarea în economia mondială sunt modalități intensive de dezvoltare care permit întreprinderilor locale să obțină acces la tehnologii avansate [14, p. 235].

Tendențe și perspective pentru dezvoltarea economiei mondiale. Nivelul de dezvoltare economia a țărilor se caracterizează în mai multe domenii, dintre care cel mai important este *participarea lor la crearea produsului brut mondial, cota lor pe piața mondială de bunuri și servicii, piața mondială de capital, nivelul produsului intern brut pe cap de locuitor* etc. Potrivit estimărilor FMI, PIB-ul global s-a ridicat la aproximativ 174,5 trilioane de dolari în 2023. Primele 10 țări în ceea ce privește acest indicator sunt: China (peste 33,0 trilioane de dolari), Statele Unite (aproximativ 26,9 trilioane), India (13,0 trilioane), Japonia (aproximativ 6,5 trilioane), Germania (5,5 trilioane), Rusia (4,99 trilioane), Indonezia (4,4 trilioane), Brazilia (4,0 trilioane), Franța (aproximativ 3,9 trilioane de dolari) și Marea Britanie (3,85 trilioane de dolari). Pe lângă acestea, în topul primelor zece economii la nivel global, conform PIB-ului ajustat la paritatea puterii de cumpărare (PPC), se află și Turcia (aproximativ 3,6 trilioane de dolari), Italia (3,2 trilioane), Mexic (3,1 trilioane), Coreea de Sud (peste 2,9 trilioane) și Canada (aproximativ 2,4 trilioane de dolari). [11, p. 32]. În același timp, menționăm că serviciile joacă un rol important în producție și servesc funcționării lanțurilor valorice globale, accelerând astfel dezvoltarea economică globală [7, p. 20-21] (tabelul 1).

Tabelul 1. Top 10 cele mai mari țări din lume după PIB în 2023,
potrivit estimărilor FMI

Țara	PIB (nominal) miliarde dolari	PIB (PPC) nominal), miliarde dolari	PIB la un locuitor, în dolari	Numărul populației, milioane persoane	Teritoria (km²)/ % din Global	Volumul exportului , miliarde dolari, 2022
Global	105.569	174471,3	770,148.3	8.000.000	148.940.000/=29,1% din suprafața uscată a Pământului	24.611,2
SUA	26.855	26.854,6	80.034	334.378	9.629.091/6,5%	2.063
China	19.374	33.115,0	13.721	1.411.750	9.596.961/6,4%	3.593,6
Japonia	4.410	6.456,5	35.385	124.630	377.930/0,25%	752,1
Germania	4.309	5.545,7	51.383	83.784	357.114/0,24%	1.658,4
India	3.737	13.033,4	2.601	1.425.776	3.287.263/2,3%	452,7
Regatul Unit	3.159	3.846,9	46.371	68.103	242.900/0,16%	530,5
Franța	2.923	3.872,7	44.408	65.361	640.294/0,43%	606,9
Italia	2.170	3.195,5	36.812	60.408,3	301336/0,20%	700,3
Canada	2.090	2.385,1	52.722	39.609, 7	9.984.670/ 6,7%	598,6
Brazilia	2.081	4.020,4	9.673	217.385	8.514.877/5,7%	334,5
Informații suplimentare						
UE (2024r.)	19340	26640	59.050	448.400	4.324.782/ cca 4,5%	
Țările de Jos	1.081	1290, 9	61.098	17.157,8	37.354/0,03%	770,3
Rusia	2.063	4.988,8	14.403	146.424,7	17.124.424/ cca 13%	580,1
Turcia	1.029	3.572,6	11.931	85751,9	783.562/0,53%	254,2
Ucraina	148,7	444,2	4.654	43576,9	557.500/0,38%	>44,4
România	348,9	783,9	19.054	19.161,1	238.397/0,16%	>96,8
Moldova	15,8	42,0	6.342	2.681,7	33.846/0,02%	>4,3

Sursa: Elaborat de autor conform surselor statistice [vezi: 11, p. 35].

Se poate observa diversitatea economiilor mondiale, fiecare stat promovând o politică economică distinctă. Astfel, devine evident că dezvoltarea economică a unui stat este influențată nu atât de disponibilitatea resurselor, cât de calitatea unui management administrativ eficient. Un exemplu elocvent este Japonia, o țară devastată complet în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, care, în ciuda lipsei de resurse semnificative și a unui teritoriu limitat, a devenit unul dintre liderii mondiali în dezvoltarea economică. De asemenea, se preconizează că, în următorul deceniu, China va depăși Statele Unite, iar competiția dintre aceste puteri va reprezenta un test de rezistență pentru întreaga lume. Și totuși, care sunt cele mai bogate țări din lume? Majoritatea oamenilor cred că răspunsul la această întrebare ar trebui să fie Statele Unite ori China. Este adevărat că atât China, cât și Statele Unite sunt foarte prospere, dar, din păcate, nu sunt neapărat cele mai bogate țări din lume. Statisticile vă pot surprinde. Tabelul 2 prezintă clasamentul **celor mai bogate 10 țări** din lume la sfârșitul anului 2023.

Tabelul 2. Clasamentul top 10 cele mai bogate țări din lume după totalurile anului 2023.

Locul	Țara	PIB (per), \$ pe individ	locul	Țara	PIB (per), \$ pe individ
10	Australia	63.490 \$	5	Singapore	87.880 \$
9	Danemarca	71.400 \$	4	Norvegia	99.270 \$
8	Islanda	68.840 \$	3	Elveția	102.870 \$
7	S U A	69.380 \$	2	Irlanda	112.250 \$
6	Qatar	81.970 \$	1	Luxembourg	135.610 \$
Sursa: https://financer.com/ro/blog/cele-mai-bogate-tari-din-lume/ [23].					

Problemele globale ale economiei mondiale moderne sunt provocări care afectează întreaga planetă sau majoritatea regiunilor acesteia. Acestea nu țin cont de granițele naționale și necesită cooperare internațională pentru a fi soluționate. Problemele globale includ o gamă largă de domenii, de la mediu și economie la sănătate și securitate în muncă. **Principalele probleme globale** includ domeniile: *mediul, demografia, pacea și dezarmarea, alimentația, energia și materiile prime, sănătatea umană, utilizarea oceanelor, problema explorării spațiului etc.* Fiecare problemă globală are un conținut specific, dar toate sunt strâns interconectate. În ultima perioadă, centrul de greutate al acestor probleme s-a mutat către țările în curs de dezvoltare, unde criza alimentară a devenit cea mai gravă. Situația dificilă a majorității acestor țări reprezintă o problemă umanitară și globală serioasă. Principala soluție constă în implementarea unor transformări socio-economice radicale în toate domeniile vieții și activității acestor state, promovarea progresului științific și tehnologic, precum și intensificarea cooperării și a cooperării internaționale.

Una dintre principalele probleme sunt **datoriile externe** cu care se confruntă majoritatea țărilor. Chiar și cele mai dezvoltate și mai bogate țări au datorii externe uriașe. De exemplu, Statele Unite au cea mai mare datorie externă din lume (peste 32,9 trilioane de dolari în 2023), iar în comparație cu PIB-ul, aceasta este de 122%, Canada – 127%, Marea Britanie – 287%, Japonia – 98%, Italia – 143%, Elveția – 285%, Olanda – 382%, Hong Kong – 504%, Grecia – 323%, Monaco – 240%, Malita – aproximativ 700% etc. Datoria externă a României este de 45%, cea a Ucrainei – 81%. China nu are practic datorii externe (13,5%), la fel ca Rusia (13,7%) în termeni de PIB. Țara cu cea mai mare datorie externă în PIB a fost Mauritius, a cărei datorie s-a ridicat la 1368%, de peste 13 ori mai mare decât PIB-ul țării [11, p. 46]. Republica Moldova în iulie 2023 avea datorii externe de 5654,8 milioane USD, cu o rată a datoriei externe per locuitor de 1600 USD, ponderea din PIB – 70%, iar ponderea în avuția națională de 8,7% [11, p. 271]. Așa dar, situația în țară cu problema data nu este așa de critică, comparativ cu majoritatea țărilor lumii. Necesită realizarea unor măsuri concrete în sectoarele de bază, asigurând dezvoltarea economiei naționale și creșterea competitivității produselor și serviciilor autohtone pe piața internațională.

Perioada istorică actuală, marcată de fenomene precum globalizarea și regionalizarea, de noi mijloace de comunicare, cum ar fi internetul și rețelele sociale precum Facebook și Twitter, de schimbările politice și sociale din interiorul statelor, precum și de transformările din organizațiile internaționale, alături de interconexiunile și interdependențele dintre toate aceste elemente, va provoca, la rândul său, schimbări semnificative în economia mondială. Potrivit experților în acest domeniu, pe fondul dependenței tot mai mari de anumite resurse, dintre care multe sunt limitate și apropiate în ceea ce privește epuizarea în timp, activitatea economică va fi reorientată către alte sfere, cum ar fi spațiul, lumea, intrând astfel într-o nouă etapă - interplanetară. Pe de altă parte, economia mondială se va confrunta cu numeroase dezechilibre, crize și un grad ridicat de instabilitate, în special în zonele care se confruntă cu probleme politice, economice și sociale. Potrivit lui Matthew Burrows, lumea trece prin vremuri dificile. El compară situația de astăzi cu alte puncte de cotitură din istorie, cum ar fi 1789, 1815, 1919, 1945 sau 1989, când sistemele politice, sociale și economice s-au prăbușit. Fie ne asumăm responsabilitatea și direcționăm schimbările în direcția corectă, fie vor cădea asupra noastră... [2, p. 11-14].

Experiența mondială ne dă multiple exemple, că anume în rezultatul promovării unei politici economice bazate pe argumentarea științifică a deciziilor se poate asigura o dezvoltare economică durabilă. Pot fi aduse multe exemple, dar ne vom referi la experiența Japoniei. Planificarea economică japoneză este fundamentată într-o economie de piață, în care principiul major îl reprezintă mecanismul prețurilor, de aici și marile diferențe între acestea și planurile economice din economiile planificate totalitare. *Primul* rol al planificării economice japoneze este de a distinge condițiile dorite și posibile de atins pentru economie și societate, prin prognozarea viitorului cu un grad ridicat de consistență. *Cel de al doilea* rol al planificării economice este de a defini politicile pe termen mediu și lung ale activităților economice ale Guvernului, stabilirea obiectivelor prioritare și elaborarea modelurilor de realizare ale acestora. *În al treilea rând*, planificarea economică oferă orientările pentru activitățile de afaceri și ale populației [13, p. 80]. Exemplu Japoniei, în domeniul planificării dezvoltării economice ar fi bine de aplicat în majoritatea țărilor.

Aprofundarea procesului de integrare economică între state. În ultimele decenii, aprofundarea procesului de integrare economică între state a jucat un rol special în dezvoltarea economiei mondiale. Potrivit lui I. Ignat și S. Pralea, din punct de vedere economic, *integrarea este un proces prin care două sau mai multe piețe naționale de dimensiuni unitare, evaluate anterior separate, ca fiind insuficiente, sunt combinate într-o piață unică (piață comună) de dimensiuni mai eficiente.* Pentru a atinge acest obiectiv cu costuri sociale minime, este necesar să se pună în aplicare o serie de măsuri de ajustare a structurilor naționale pe care le implică integrarea. De obicei, acest lucru necesită o perioadă de tranziție mai lungă [8, p. 223]. V. Bârdan menționează că un motiv important pentru integrare este factorul politic: dorința statelor de a câștiga o mai mare autoritate și greutate politică în comunitatea mondială

prin integrare, rezolvându-și astfel rapid problemele economice pe această bază [3, p. 15].

La nivel internațional au fost formulate diferite tipuri de integrare economică, care reprezintă anumite etape ale procesului de integrare economică în evoluția sa [11, p. 50-52]: *acord comercial preferențial; zonă de liber schimb; uniune vamală; zonă de cooperare economică; piață comună; uniune economică și monetară; integrare economică generală; integrare politică și socială (de exemplu, Uniunea Europeană)*. În special, integrarea economică între state este de natură regională. *Regionalizarea* implică faptul că statele-națiuni dezvoltă relații interdependente din ce în ce mai pronunțate, de diferite grade de complexitate.

Caracteristicile unor grupări de țări de integrare internațională și regională [vezi: 11, p. 53-66]. În prezent, în lume există mai mult de 20 de asociații economice de integrare internațională, care includ principalele regiuni și continente ale globului. Acordul de liber schimb nord-american (**NAFTA**), creat în 1991 de Statele Unite, Canada și Mexic, care acoperă o piață de 375 de milioane de consumatori și o suprafață de 21,3 milioane km², cu perspectiva extinderii în sudul continentului american. Domeniile de activitate sunt: comerțul cu bunuri și servicii materiale; investițiile directe – liberalizate; alte prevederi privesc: normele de concurență, proprietatea intelectuală, reședința temporară a oamenilor de afaceri, anumite aspecte ale protecției mediului etc. Sunt și alte grupuri de țări active în America, cum ar fi *Comunitatea Statelor din America Latină și Caraibe (CELAC)*, un bloc regional format din state din America Latină și Caraibe, creat la 23 februarie 2010. Acesta include 33 de state suverane reprezentând aproximativ 600 de milioane de oameni. Statele Unite și Canada nu fac parte din blocul comunitar. În America de Sud, există o organizație internațională **MERCOSUR**, fondată în 1991 de Argentina, Brazilia, Uruguay, Paraguay și Venezuela. Bolivia, Chile, Columbia. Ecuador și Peru au statutul de membri asociați. Obiectivele generale ale MERCOSUR sunt: *creșterea eficienței și productivității prin deschiderea piețelor și accelerarea dezvoltării economice; îmbunătățirea perspectivelor de utilizare mai eficientă a resurselor disponibile; conservarea mediului; îmbunătățirea comunicațiilor; armonizarea și coordonarea politicilor macroeconomice și completarea diferitelor sectoare*.

Activ se dezvoltă cooperarea între țările cu acces la Oceanul Pacific. *Cooperarea Economică Asia-Pacific (APEC)*, fiind un forum al unui grup de 21 de țări, reprezentând aproximativ 60% din economia globală, unde sunt discutate probleme de economie regională, cooperare, comerț și investiții. În Asia Centrală, de asemenea, activ activează Organizația de Cooperare de la Shanghai (OCS), ca organizație internațională înființată la 15 iunie 2001 de liderii Chinei, Rusiei, Kazahstanului, Tadjikistanului, Kârgâzstanului și Uzbekistanului, cărora li s-au alăturat apoi India și Pakistan (în 2017), Iran (în 2022) și Belarus (în 2024). Teritoriul total al țărilor OCS este de peste 35 de milioane de km², adică 65% din teritoriul Eurasiei, iar populația totală a acestor țări este de aproximativ 3,5 miliarde de oameni, ceea ce reprezintă jumătate din populația lumii. Principalele sarcini ale OCS sunt consolidarea stabilității și securității într-un spațiu larg care unește statele membre,

lupta împotriva terorismului, separatismului, extremismului, traficului de droguri și dezvoltarea cooperării economice, energetice, științifice și culturale [18].

În Africa, există *Comunitatea Economică Africană* [vezi 11, p. 55-57], care este compusă din toate țările africane și este formată din blocuri regionale, cunoscute și sub numele de pilonii săi: *Comunitatea Economică a Statelor din Africa de Vest*, *Comunitatea Economică a Statelor din Africa de Vest (ECOWAS)*, *Comunitatea Africii de Est*, *Comunitatea Economică a Statelor din Africa Centrală*, *Comunitatea de Dezvoltare a Africii de Sud (SADC)* și *Organismul Interguvernamental pentru Schimbările Climatice*, un bloc economic care cuprinde Cornul Africii; *Comunitatea Statelor Sahel-Sahariene*, una dintre cele mai mari organizații economice din Africa; blocul țărilor din Africa de Est și de Sud (cu acronimul COMESA); *Uniunea Maghrebului Arab*, care acoperă nord-vestul Africii.

Un rol special în dezvoltarea economiei mondiale și a relațiilor economice internaționale îl joacă grupul țărilor industrializate (**G7**) și grupul țărilor în curs de dezvoltare (**G20**) [11, p. 57-59]. **G7** este un forum internațional al guvernelor țărilor dezvoltate din punct de vedere economic, tehnologic și militar: *Canada*, *Franta*, *Germania*, *Italia*, *Japonia*, *Regatul Unit* și *Statele Unite ale Americii*. Între 1997 și 2014, G7 a fost cunoscut sub numele de **G8**, format din țările G7 plus *Rusia*. 2 martie 2014 din cauza invaziei în Ucraina, Rusia a fost exclusă din acest grup până când și-a schimba cursul. Din 2014, grupul G8 include cele șapte state și UE.

Grupul celor 20 de țări (G20 sau G20+) este un bloc de țări în curs de dezvoltare fondat pe 20 august 2003. Grupul a fost format la cea de-a cincea Conferință Ministerială a Organizației Mondiale a Comerțului, care a avut loc la Cancún, Mexic, în perioada 10-14 septembrie 2003. G-20 acoperă 60% din populația lumii, 70% din fermieri și 26% din exporturile agricole globale. În prezent, grupul include 23 de țări: Argentina, Bolivia, Brazilia, Chile, China, Cuba, Ecuador, Egipt, Guatemala, India, Indonezia, Mexic, Nigeria, Pakistan, Paraguay, Peru, Filipine, Africa de Sud, Tanzania, Thailanda, Uruguay, Venezuela, Zimbabwe. La cea de-a optsprezecea reuniune a șefilor de stat ai Grupului celor Douăzeci (G20), care a avut loc în perioada 9-10 septembrie 2023 în India, în orașul New Delhi, nu au participat președintele rus Vladimir Putin și președintele chinez Xi Jinping. În cadrul summitului s-a ajuns la acorduri privind clima și biocombustibilii etc.

Gruparea țărilor este BRIC [15; 11, p. 59-64], țări în curs de dezvoltare: Brazilia, Rusia, India și China, care sunt identificate ca puteri economice în creștere. Din iunie 2006, Africa de Sud (**BRICS**) a fost inclusă în această organizație. Următoarele țări sunt, de asemenea, invitate să se alăture acestei organizații: Egipt, Iran, Emiratele Arabe Unite, Arabia Saudită, Indonezia, Argentina și Etiopia etc., atunci numărul membrilor poate crește la zece și mai mult. Lista țărilor interesate să se alăture clubului este lungă, peste 23 de țări. Practic, relațiile bilaterale dintre țările BRICS sunt construite pe principiile neamestecului, egalității și beneficiului reciproc. Pe lângă summituri, au loc întâlniri la nivelul miniștrilor de externe, miniștrilor de finanțe și alții. Economiiile acestor țări se dezvoltă într-un ritm ridicat (vezi fig. 1).

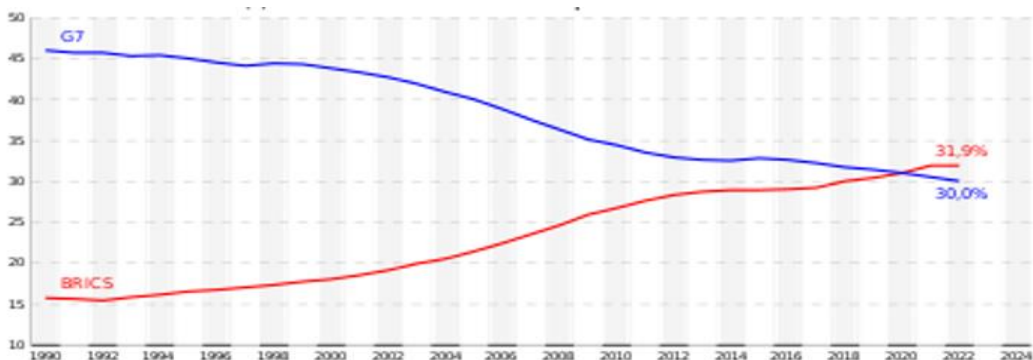

Figura. 1. Ponderea PIB-ului G7 și BRICS în economia globală [15].

Comunitatea Statelor Independente a fost formată la 8 decembrie 1991 ca urmare a semnării Tratatului privind înființarea Comunității Statelor Independente (CSI) de către președinții Republicii Belarus, Federației Ruse și Ucrainei. La 21 decembrie 1991, la Almata, președinții republicilor: Azerbaidjan, Armenia, Belarus, Kazahstan, Kârgâzstan, Moldova, Federația Rusă, Tadjikistan, Turkmenistan, Uzbekistan și Ucraina, au semnat **Declarația privind înființarea CSI**. *Sarcinile CSI sunt:* cooperarea în domeniile politic, economic, de mediu, umanitar, cultural și de altă natură; dezvoltarea economică și socială cuprinzătoare și echilibrată a țărilor membre în cadrul unui spațiu economic comun, cooperarea și integrarea interstatală; asigurarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale etc. În primii ani, de la crearea sa, activitățile în CSI s-au desfășurat relativ normal, dar după intervenția Rusiei în Georgia în 2008, crearea republicilor autonome Abhazia și Osetia de Sud, anexarea Crimeei în 2014, crearea republicilor Dombas și Lugansk și includerea lor în Federația Rusă, intervenția militară a Rusiei în Ucraina în februarie 2022 și alte momente negative, activitățile CSI au fost blocate, în mare parte înlocuită de *Uniunea Vamală Eurasiatică*.

Uniunea vamală eurasiatică (UVEA) [11, p. 64-66], formată din Rusia, Kazahstan, Belarus etc., în cadrul căreia au fost eliminate taxele vamale pentru comerțul reciproc și a fost introdus un sistem unic de impozitare a importurilor. La 1 ianuarie 2010 a intrat în vigoare Tariful Comun, iar la 1 iulie 2010 – Codul Vamal al Uniunii Vamale și, eventual, Uniunea Economică Eurasiatică (UEEA). Acesta este mai mult un proiect politic decât unul economic. Conducerea rusă a solicitat în mod repetat partenerilor estici să adere la uniunea vamală în detrimentul zonei de liber schimb aprofundat și cuprinzător (ZLSAC) cu UE. Această "invitație" a fost însoțită de motive atât pozitive, cât și negative, cum ar fi prețurile scăzute la energie, amenințările cu tarife mai mari sau bariere comerciale etc. Moldova a ales calea integrării în UE, dezvoltând în același timp relații bilaterale reciproc avantajoase cu orice țară, inclusiv cu Federația Rusă.

Este bine cunoscut faptul că Federația Rusă este o țară bogată în resurse naturale. Se află pe locul 1 în lume în ceea ce privește resursele de gaze (32%), cărbune și resurse forestiere (23%), minereu de fier (aproximativ 28%), aluminiu, îngrășăminte azotate, resurse de pește, apă potabilă, sare și multe altele. *Țara se află*

pe locul 1 în lume în ceea ce privește bogăția națională, dar se află pe locul 67 în lume în ceea ce privește standardele de viață; pe locul 70 în ceea ce privește utilizarea tehnologiilor avansate ale informației și comunicațiilor; pe locul 72 în ceea ce privește cheltuielile publice pe cap de locuitor; pe locul 97 în ceea ce privește venitul pe cap de locuitor; pe locul 127 în ceea ce privește sănătatea publică; pe locul 134 în ceea ce privește speranța de viață a bărbaților; pe locul 159 în ceea ce privește drepturile și libertățile cetățenilor; pe locul 175 în ceea ce privește siguranța fizică a oamenilor; pe locul 182 – în termeni de mortalitate etc., din 207 țări analizate de UNESCO [11, p. 165-166]. Toată lumea ar trebui să știe acest lucru pentru a trage concluzii obiective și corecte.

Fundamentele instituționale ale integrării economice internaționale [11, p. 66-81]. Integrarea economică internațională se realizează prin anumite instituții și organizații internaționale: *financiar*, prin **FMI și BIRD** etc.; în *sfera comercială*, prin **GATT/OMC**. În același timp, asistăm la apariția multor alte structuri de integrare economică cu obiective diferite, în special la nivel regional, care joacă un rol important în dezvoltarea proceselor de integrare economică internațională.

De exemplu, principalele obiective ale **Fondului Monetar Internațional (FMI)** sunt: *promovarea cooperării monetare internaționale; promovarea dezvoltării și creșterii echilibrate a comerțului internațional; crearea unui sistem multilateral de soluționări între țările membre etc.*

Banca Mondială, care este o instituție formată din alte cinci instituții financiare internaționale, este implicată activ în dezvoltarea procesului de integrare economică internațională: *Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BIRD), Corporația Financiară Internațională (IFC), Asociația Internațională de Dezvoltare (IDA), Agenția Multilaterală de Garantare a Investițiilor (MIGA) și Centrul Internațional pentru Soluționarea Diferendelor Investiționale (ICSID)*. Fiecare instituție are un rol de jucat în combaterea sărăciei și îmbunătățirea condițiilor de viață ale populației, țărilor în curs de dezvoltare. În prezent, are 190 de țări membre, inclusiv Republica Moldova (la 12 august 1992).

Un rol deosebit de important în dezvoltarea relațiilor economice internaționale îl joacă **Organizația Mondială a Comerțului (OMC)**, care supraveghează un număr mare de acorduri care determină "regulile comerțului" între statele membre. OMC a fost înființată în 1995 ca succesor al **Acordului General pentru Tarife și Comerț (GATT)** și lucrează pentru reducerea și eliminarea barierelor comerciale internaționale, îndeplinind două funcții principale: este un forum de negociere pentru discutarea normelor comerciale noi și existente și ca organism al acordului privind litigiile. Toți membrii OMC sunt încurajați să-și acorde reciproc statutul de națiune cea mai favorizată, astfel încât (cu puține excepții) concesiile comerciale oferite de un membru OMC unei țări ar trebui să fie oferite tuturor membrilor OMC. În același timp, există și critici la adresa OMC prin faptul că favorizează mai mult țările dezvoltate și companiile transnaționale. La sfârșitul anilor 1990, OMC a devenit principala țintă a protestelor anti-globalizare.

Multe organizații internaționale au avut un impact pozitiv asupra aprofundării procesului de integrare economică internațională, cum ar fi: *Organizația Națiunilor Unite pentru Dezvoltare Industrială (UNIDO)*; *Organizația Națiunilor Unite pentru Alimentație și Agricultură (FAO)*; *Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD)*; *Asociația Internațională pentru Dezvoltare (IDA)*; *Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID)*; *Organizația Internațională a Turismului (OIT)*, *Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE)*, *Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BERD)*, *Banca Europeană de Investiții (BEI)* și multe alte organizații internaționale și regionale în anumite domenii.

Rolul corporațiilor transnaționale (TNC) în procesul de integrare [11, p. 75-78]. Astăzi, companiile transnaționale ocupă o poziție de lider în economia mondială, având o putere mai mare chiar și decât unele țări dezvoltate. 247 Wall St., LLC este clasată anual printre cele mai profitabile companii din lume. În 2015, acest titlu a fost preluat de Apple Inc., care a obținut un profit de 39,5 miliarde. \$, cu o cifră de afaceri de 182,8 miliarde.\$., depășind astfel Exxon Mobil, care a avut un profit de 33,6 miliarde de dolari. \$ (cifră de afaceri 369,4 miliarde.\$). Pe poziția a treia Co.Ltd Samsung Electronics, cu un profit de 21,4 miliarde. \$. Urmează Berkshire Hathaway Inc. (20,2 miliarde de dolari). \$. Chevron Corporation (19,3 miliarde. \$), Toyota Motor Corporation (19,2 miliarde. \$), PetroChina Co. Ltd (19,2 miliarde. \$), China Mobile Limited (17,6 miliarde. \$), Wal-Mart Stores Inc. (16,8 miliarde. \$), Jonson & Jonson (16,3 miliarde de dolari. \$) [6, p. 33-34]. Dintre cele mai mari 500 de companii transnaționale în ceea ce privește veniturile, 161 au sediul în UE.

Uniunea Europeană ca formă avansată de integrare economică [11, p. 82-153]. UE este o uniune politică și economică formată din 27 de state membre, situată în principal în Europa. Are o suprafață de 4 233 262 km² și o populație estimată la aproximativ 447 de milioane de persoane. UE a dezvoltat o piață internă unică printr-un sistem standardizat de legi care se aplică în toate statele membre. Adoptarea legislației în domeniul justiției și afacerilor interne, precum și menținerea unei politici comune în domeniul comerțului, agriculturii, pescuitului și dezvoltării regionale. Controlul pașapoartelor a fost eliminat pentru călătoriile în spațiul Schengen. Uniunea monetară a fost creată în 1999, a intrat în vigoare în 2002 și este formată din 19 state membre ale UE care utilizează moneda euro.

Membrii inițiali ai *Comunității Europene* au fost: *Belgia, Franța, Italia, Luxemburg, Țările de Jos și Germania de Vest*. În anii următori, Comunitatea a fost extinsă prin aderarea unor noi state membre, în mai multe etape: în 1973 i s-au alăturat: *Danemarca, Irlanda și Regatul Unit*; în 1981 – *Grecia*; în 1986 – *Portugalia și Spania*; în 1995 – *Austria, Suedia și Finlanda*; în 2004 s-au alăturat 10 țări: *Ungaria, Polonia, Republica Cehă, Slovacia, Slovenia, Estonia, Letonia, Lituania, Cipru, Malta*; în 2007 – *România și Bulgaria* și în 2013 – *Croația*. În ianuarie 2020, *Regatul Unit* a părăsit Uniunea în urma unui referendum din iunie 2016. În prezent, UE include 27 de țări.

Multe țări și-au exprimat dorința de a adera la UE (*Turcia, Macedonia, Serbia, Albania, Bosnia și Herțegovina*). La 15 decembrie 2023, UE a decis să înceapă negocierile de aderare între *Ucraina și Moldova*, iar *Georgia* a primit statutul de țară candidată la aderarea la UE. Astfel, procesul de extindere a UE se dezvoltă. Există patru țări care sunt membre ale Asociației Europene a Liberului Schimb (AELS), dar nu sunt membre ale UE, însă sunt parțial angajate în politica și reglementarea economică a UE: *Islanda, Liechtenstein, Norvegia și Elveția*. UE menține, de asemenea, relații cu microstatele europene *Andorra, Monaco, San Marino și Vatican*, care utilizează o monedă unică și cooperează în anumite domenii.

Criterii de aderare. În UE au fost stabilite următoarele **criterii de convergență** pentru țările care utilizează **moneda unică, euro**, și pentru țările candidate la implementarea acestora: *rata inflației nu trebuie să depășească 1,5% din media înregistrată în primele 3 țări cu cei mai buni indicatori; rata dobânzii pe termen lung nu trebuie să depășească cu mai mult de 2% nivelul primelor trei cu cea mai scăzută inflație; deficitul bugetar nu ar trebui să depășească 3 % din PIB; datoria externă nu ar trebui să depășească 60 % din PIB*. Pentru țările care aderă la UE (cum ar fi Ucraina, Republica Moldova etc.), sunt stabilite **următoarele condiții**: *stabilitatea instituțiilor democratice și a statului de drept, respectarea drepturilor omului, inclusiv a drepturilor minorităților etnice; existența și funcționarea unei economii de piață; capacitatea de a face față presiunilor concurențiale și forțelor pieței în cadrul Uniunii; capacitatea de a-și asuma obligațiile impuse membrului UE; inclusiv angajamentul față de obiectivele uniunii politice, economice, monetare și juridice*. Aceste condiții sunt susținute de criterii de convergență, atunci când se evaluează un studiu înregistrat de o anumită țară pentru aderarea la UE.

Avantajele integrării sunt: libera circulație a persoanelor (lucrătorilor) care au posibilitatea de a lucra în orice stat membru al UE; libera circulație a mărfurilor - exportul de mărfuri în țările UE fără taxe vamale; libera circulație a capitalurilor și serviciilor; posibilitatea cetățenilor de a realiza proiecte de finanțare pentru a primi sume semnificative de la UE, în vederea susținerii afacerilor; beneficiile apartenenței la o familie numeroasă a țării și siguranța pe care o oferă această apartenență; oportunitatea de a participa la cea mai mare piață unică din lume, cu toate oportunitățile asociate cu creșterea economică și crearea de locuri de muncă; consolidarea ireversibilă a reformelor economice și politice întreprinse începând cu 1989; facilitarea accesului la fondurile structurale pentru dezvoltarea regiunilor mai puțin prospere ale Uniunii.

Simplul fapt că din 1957 până în prezent, doar o țară din 28 care s-a alăturat acestui proiect a cerut să părăsească Uniunea, în ciuda restricțiilor impuse de normele și standardele Comunității, este de mare importanță, ceea ce dovedește longevitatea acestui concept. Dacă analizăm doar situația din Irlanda, Grecia, Spania și Portugalia, unde la momentul aderării PIB-ul mediu pe cap de locuitor era de aproximativ 50%, din media la nivelul UE, atunci se poate vedea cu ușurință saltul economic uriaș pe care l-au făcut aceste țări de la aderarea la Uniune. La momentul aderării României

și Bulgariei, PIB-ul acestor țări era de 38% și, respectiv, 35% din PIB-ul mediu la nivelul UE. Această perspectivă este încurajatoare pentru țările din Europa Centrală și de Est, care au aderat sau sunt pe cale să adere la UE. Dar apartenența la UE nu înseamnă automat integrarea în Uniune. Integrarea este un proces mult mai complex și consumator de timp [3, p. 26].

Dezavantajele integrării. Mulți cred că aderarea la UE va duce la pierderea suveranității și a identității naționale sau se tem că țara va deveni mai vulnerabilă la concurența pe piața unică europeană. În general, dezavantajele integrării sunt legate de costurile care vor fi suportate atât de stat, cât și de cetățeni. Acestea sunt atât cheltuieli publice, care vor fi acoperite de la bugetul de stat, cât și cheltuieli private, care vor fi suportate de agenții economici, și cheltuieli individuale, care vor fi plătite pentru diverse reforme. Că migrația va lua o amploare și că va fi mai dificil să se deplaseze în țările CSI.

De exemplu, și în România, mulți s-au temut că în primii cinci ani de la aderare țara va trebui să cheltuiască mai mult de 25 de miliarde de euro pentru a atinge standardele UE. Da, fiecare stat membru al Uniunii participă la formarea bugetului și a fondurilor europene corespunzătoare (în proporții diferite, care sunt – 10, 15 sau 20%, iar unele țări – 1, 2, 3% sau chiar mai puțin de 0,5%, dar, în același timp, primesc sume financiare mult mai mari din fonduri europene pentru implementarea programelor de dezvoltare economică. În Ungaria, de exemplu, aproape toate proiectele publice de construcții sunt finanțate din fonduri UE. În Grecia este la fel. Sau un alt exemplu: România a contribuit cu circa 39,3 miliarde de lei la bugetul UE în trei ani (2022, 2023, 2024). Totodată, în cei 15 ani de la aderare, țara a primit resurse financiare în valoare de circa **70 de miliarde de euro (euro, nu lei)** din fonduri UE pentru implementarea diferitelor proiecte [11, p. 86]. Așa că, teoretic sunt multe dezavantaje explicate de oamenii de știință și de cei care lucrează în acest domeniu – unele dintre ele au fost deja menționate mai sus, dar în practică aderarea la UE nu a afectat țara.

Trebuie remarcat faptul că în procesul promovării politicilor economice în UE, este asigurată respectarea principiilor democratice în activitățile instituțiilor europene. UE a dovedit și dovedește că este cea mai viabilă organizație de integrare, cea mai avansată formă a acesteia. În activitatea sa, UE se bazează pe instituții speciale: *Consiliul Uniunii Europene, Parlamentul European (720 de deputați, aleși în 2024), Consiliul European de Miniștri, Comisia Europeană, Curtea de Justiție a Comunităților Europene (CEJ), Curtea de Conturi, Banca Centrală Europeană* etc. Există, de asemenea, o serie de organisme subsidiare ale UE ce activează în anumite domenii. Fiecare instituție își desfășoară activitățile pe baza tratatelor adoptate de țările member.

Rolul unor instituții din UE de natură economică și financiară. Bugetul UE. În mod tradițional, veniturile bugetare includ: o parte din taxele la importul de bunuri în UE (până la 25%); venituri din TVA (dar nu mai mult de 50% din VNB-ul țării membre); veniturile din impozitul pe salarii pentru angajații care lucrează în

diverse organizații ale UE etc. Fiecare stat membru participă la formarea bugetului UE cu o cotă de circa 1,3% din venitul național brut (calculat la prețurile din 2018), iar ponderea fiecărei țări în veniturile totale ale bugetului UE este diferită. Însă, în majoritatea țărilor membre noi a UE, mai sărace, sumele financiare primite din fondurile europene pentru realizarea anumitor proiecte cu mult depășesc sumele cu care fiecare țară a contribuit la formarea bugetului.

E de menționat că din totalul cheltuielilor prevăzute în bugetul UE pentru perioada 2014-2020 în sumă de **1082** miliarde de euro, **32,5%** au fost prevăzute pentru finanțarea politicii de coeziune (**351,8** miliarde de euro) și **67,5 %** pentru finanțarea altor politici: agricultură, cercetare, politică externă etc. (**730,2** miliarde euro). Bugetul pe termen lung al UE pentru **perioada 2021-2027**, împreună cu Instrumentul de redresare de generație următoare (NGEU), sprijină redresarea în urma pandemiei de COVID-19 și prioritățile pe termen lung ale UE în diverse domenii, prevede o finanțare de **2,02 mii de miliarde euro** (la prețuri curente) [21]. Mai mult de jumătate din finanțarea UE este furnizată prin intermediul a 5 fonduri structurale și de investiții europene: *Fondul european de dezvoltare regională (FEDR)*; *Fondul social european (FSE)*; *Fondul de coeziune (FC)*; *Fondul european agricol pentru dezvoltare rurală (FEADR)* și *Fondul european pentru pescuit și afaceri maritime (FEPAM)*. În timpul unei crize economice și financiare sau al unei pandemii, se creează fonduri speciale.

Politici comune în Uniunea Europeană: concluzii generale [11, p. 102-132]. Politica economică a UE se caracterizează printr-un proces mai bun de cooperare între statele membre în ceea ce privește procedurile de armonizare a intereselor, ajungerea la consens, dezvoltarea și aplicarea de noi forme de comportament economic etc. Ca formă avansată de înțelegere, UE demonstrează că armonizarea instituțională devine insuficient de eficientă, ceea ce dictează necesitatea transferului competențelor decizionale de la nivelul național la nivelul instituțiilor UE. La nivel comunitar, politicile comune au apărut, s-au dezvoltat și au devenit mai complexe ca răspuns la interdependența crescândă dintre economiile statelor membre din anumite motive: atenuarea externalităților negative care rezultă din libera funcționare a mecanismului pieței; stabilirea normelor de funcționare a pieței prin eliminarea obstacolelor de orice fel pentru libera circulație a factorilor; bunuri și servicii [3, p. 8-11; 4, p. 7-11].

Uniunea Europeană ocupă un loc esențial în dezvoltarea economiei mondiale și a relațiilor economice internaționale. Cu 7,3 % din populația lumii, UE este a treia cea mai mare economie din lume în termeni nominali și în ceea ce privește paritatea puterii de cumpărare (PPC). De exemplu, în 2024, PIB-ul nominal al UE este estimat la 19,34 mii de miliarde de dolari SUA [17]. În plus, toate cele 27 de țări ale UE au un indice de dezvoltare umană foarte ridicat conform Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare. UE reprezintă peste 14 % din comerțul mondial cu bunuri și servicii. UE, China și Statele Unite sunt cei mai importanți trei actori mondiali în comerțul internațional. În 2012, UE a primit **Premiul Nobel pentru Pace**. Prin politica sa externă și de securitate, UE joacă un rol important în relațiile

internaționale și în apărare. Uniunea are misiuni diplomatice permanente în întreaga lume și este reprezentată în cadrul ONU, OMC, G7 și G20.

UE depune eforturi majore pentru a depăși crizele economice cauzate de pandemia de COVID-19 și pentru a crea condiții favorabile dezvoltării unei economii mai competitive, cu un nivel mai ridicat de ocupare a forței de muncă. În acest scop, UE, împreună cu statele membre, a elaborat și pune în aplicare anumite strategii. De exemplu, în ultimii ani cu succes s-a realizat **Strategia Europa 2020** cu obiectivele: *mai inteligent*, prin investiții mai eficiente în educație, cercetare și inovare; *dezvoltarea durabilă* – prin tranziția către o economie cu emisii scăzute de dioxid de carbon; și *inclusiv* – prin concentrarea pe crearea de locuri de muncă și reducerea sărăciei [11, p. 132-135]. Un alt exemplu ar fi **Strategia o economie durabilă Europa 2030**, în care obiectivele de dezvoltare durabilă (ODD) ale ONU sunt un punct de referință, un document de politică care identifică elementele-cheie pentru tranziția către dezvoltarea durabilă [20]. Obiectivele strategiei au fost aprobate la cel mai înalt nivel politic al UE, oferind o bază pentru politicile și activitățile viitoare. Instituțiile UE și statele membre, inclusiv autoritățile regionale și locale, vor colabora mai strâns pentru a asigura o bună coordonare în realizarea obiectivelor care trebuie atinse până în 2030 [20].

Mai jos sunt prezentați câțiva indicatori ai dezvoltării economice și sociale în țările membre ale Uniunii Europene și rolul acestora în economia mondială [17].

PIB (nominal): 2024	▲ \$19,34 trilioane;
PIB (PPC): 2024	▲ \$26,64 trilioane;
PIB la un locuitor:	▲ \$43,300(nominal); ▲ \$59,050 (PPC);(2024);
Export	8.705 trilioane de dolari (2021);
Import	8.037 trilioane de dolari (2021);
Inflația (CPI)	7.5% (Martie 2022);
Salariul mediu brut	€2,792 lunar (2021);
ISD stoc	€5.2 trilioane (spre exterior, 2012);
Datoria externă brută	\$13.05 trilioane (31 Decembrie 2014);
Total investiții din exterior	▲ –€2,557.4 miliarde; 17.5% din PIB (2015)
Ajutor economic (Donații)	ODA, \$87.64 miliarde.

Cooperarea Republicii Moldova cu instituțiile economice și financiare internaționale [vezi: 11, p. 154-184]. Realizând realitățile sistemului de relații economice internaționale, după proclamarea independenței, Republica Moldova și-a concentrat eforturile pe promovarea unei politici economice externe active. Din 1992, Republica Moldova a devenit membră a celor mai autoritare organisme financiare și economice internaționale. Acest lucru a marcat începutul afirmării de sine a țării pe arena internațională, i-a permis să obțină împrumuturi și credite publice favorabile etc. Actorii din domeniul managementului monetar și financiar internațional (*FMI, BM, OMC, BERD, BEI* etc.) prezintă un interes deosebit pentru orice țară, deoarece aceștia sunt chemați să accelereze procesul de armonizare a cooperării economice internaționale și implementarea consensului la nivel regional,

putând contribui în timp util la diseminarea corectă a obiectivelor globale la scară macroeconomică. În acest context, Republica Moldova contribuie la cooperarea cu principalele organisme economice și financiare internaționale și regionale.

Relațiile Republicii Moldova cu FMI [11, p. 155-158]. Fondul Monetar Internațional este o organizație internațională al cărei scop este de a promova cooperarea monetară internațională, extinderea și creșterea echilibrată a comerțului internațional, precum și de a promova stabilitatea monedei. Republica Moldova a adoptat Actul Constitutiv al FMI prin hotărâre a Parlamentului, iar la 12 august 1992 a devenit membră ca agenție financiară la FMI și este autorizată să desfășoare toate operațiunile și tranzacțiile autorizate de FMI în conformitate cu statutul FMI. În prezent, cota Moldovei în FMI este de 172,5 milioane de drepturi speciale de tragere (DST). De la aderarea la FMI, țara a beneficiat de asistența financiară a acestei organizații pentru susținerea diferitelor programe și politici economice ale autorităților naționale, precum și de asistență tehnică într-o serie de sectoare, inclusiv politica monetară/organizarea băncii centrale, sistemul de raportare monetară, supravegherea bancară etc. Potrivit lui Mark Horton (director adjunct al Departamentului European al FMI), parteneriatul este bun, menționând că FMI are un program important cu Republica Moldova de sprijin financiar substanțial. Am avut astfel de programe în anii precedenți, dar acest Program este pe termen lung și va dura - din decembrie 2021 până în octombrie 2025.

Relațiile Republicii Moldova cu Banca Mondială (BM). În 2023, Republica Moldova a sărbătorit 30 de ani de parteneriat cu Grupul Băncii Mondiale. Această cooperare a început la doar un an de la declararea independenței țării și la câteva luni de la încheierea conflictului militar de pe Nistru. De atunci, Banca Mondială pledează pentru o mai bună guvernanta și transparență, susținând reforme importante, investind în drumuri, energie, agricultură, școli, unități de sănătate, contribuind astfel la îmbunătățirea nivelului de trai al cetățenilor. În total, peste 1,5 miliarde de dolari au fost alocați pentru peste 70 de operațiuni în Moldova. În opinia *Inguna Dobrazhi, director de țară al Grupului Băncii Mondiale în Moldova* [11, p. 158-162], de-a lungul anilor au fost implementate o serie de proiecte, asigurând progrese semnificative în multe domenii, dar viteza reformelor ar putea fi mai mare. **Programul actual al Băncii Mondiale pentru Moldova include 12 proiecte** cu un angajament total de **650 milioane USD**. Domeniile de sprijin includ reforma reglementărilor și dezvoltarea afacerilor, modernizarea serviciilor publice, administrarea fiscală, înregistrarea cadastrală, educație, drumuri, sănătate, agricultură, apă, salubritate și energie. BM a aprobat recent noul Cadru de parteneriat cu țara noastră pentru perioada 2023-2027, susținând eforturile Guvernului de tranziție către un nou model economic bine aliniat cu *prioritățile Planului Național de Dezvoltare al Republicii – "Moldova Europeană 2030"*.

Relațiile Republicii Moldova cu OMC [11, p.163-173]. Scopul aderării la Organizația Mondială a Comerțului a fost de a accelera procesul de integrare a țării în economia mondială, care să permită crearea unei societăți democratice cu o

economie de piață. **La 26 iulie 2001, după 7 ani de negocieri în cadrul GATT și OMC, țara a devenit membru cu drepturi depline al OMC.** De mai bine de 20 de ani, impactul aderării la OMC a fost extrem de important atât din punct de vedere economic, cât și social. Aderarea la OMC, împreună cu procesul de integrare europeană, a devenit un catalizator pentru transformarea economică și reformele din țară, crescând semnificativ comerțul cu mărfuri prin taxe reduse, bariere comerciale minime și reglementări previzibile parteneri și tipuri de produse. Aderarea la sistemul comercial internațional în cadrul OMC a contribuit la dezvoltarea socială a țării și sporirea exportului (vezi tabelul 3).

Tabelul 3. Comerțul exterior al Republicii Moldova în ultimii ani.

Anul	EXPORT (mil. \$)	UE	CSI	Celelalte țări	IMPOR T (mil. \$)	UE	CSI	Celelalte țări
2000	▲471.5	35,05%	58,56%	6,39%	▲776.4	53,22%	33,46%	13,32%
2010	▲1.541.5	47,29%	40,48%	12,23%	▲3.855.3	44,20%	32,60%	23,20%
2015	▼1.966.8	61,90%	25,03%	13,07%	▲3.986.8	49,01%	25,53%	25,46%
2020	▲2.467.1	66,5%	15,2%	18,3%	▲5.416.8	45,3%	24,1%	30,6%
2021	▲3.144.5	61,0%	14,8%	24,2%	▲7.176.8	43,9%	29,6%	26,5%
2022	▲4.332.1	58,6%	24,0 %	17,4%	▲9.219.0	47,3%	23,7%	29,0%
2023	▲4.048.6	65,4%	22,2%	12,4%	▲8.673.7	48,3%	18,6%	33,1%

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor BNS din Republica Moldova [22].

Datele denotă că în ultimele decenii, orientarea geografică a comerțului exterior al țării s-a schimbat semnificativ, devenind predominant orientată spre UE. În același timp, există o situație alarmantă în acest domeniu, de mulți ani importurile depășesc semnificativ exporturile de bunuri și servicii.

Relațiile Republicii Moldova cu BERD [11, p.173-175]. Republica Moldova a devenit membră a BERD la 5 mai 1992. Capitalul subscris de țară este de 30,01 milioane EUR. În această perioadă, republica a primit și continuă să primească sprijin financiar din partea BERD. De la aderarea la Republica Moldova, au fost implementate 163 de proiecte, cu o investiție totală de peste 2 milioane de euro. BERD va oferi sprijin financiar pentru modernizarea infrastructurii feroviare, oferind un împrumut de 23 de milioane de euro în două tranșe pe parcursul a 15 ani.

Cooperarea dintre Republica Moldova și BEI. Banca Europeană de Investiții este interesată de dezvoltarea relațiilor de cooperare cu Guvernul Republicii Moldova [11, p. 176-179]. **În ultimii ani, Republica Moldova intenționează să se concentreze pe proiectele de dezvoltare a infrastructurii, iar în acest sens, rolul BEI este important în implementarea acestor obiective ale guvernării.** În

procesul de susținere a proiectelor investiționale, este important ca o parte semnificativă a împrumuturilor oferite de BEI să fie însoțite de granturi din partea UE. În prezent, *în Republica Moldova sunt implementate 10 proiecte BEI cu un buget de peste 423 de milioane de euro*. De exemplu, *BEI Global va investi 41,2 milioane de euro în reabilitarea infrastructurii feroviare a Moldovei*. De menționat că de la începerea activităților sale în Moldova în 2007, BEI a alocat **peste 1,19 miliarde de euro pentru 33 de proiecte**, sprijinind obiectivele politicii UE în următoarele sectoare: transporturi, energie, întreprinderi mici și mijlocii, agricultură, infrastructură municipală [11, p. 176-179].

În Republica Moldova, o serie de proiecte sunt implementate cu suportul financiar al altor organizații economice și financiare internaționale și regionale, cum ar fi: Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (**PNUD**), cu care lucrează în aproape 179 de țări și teritorii; **Organizația Națiunilor Unite pentru Alimentație și Agricultură (FAO)**, care în ultimii ani a oferit sprijin și asistență țării noastre prin **15 proiecte în valoare de circa 2 milioane de dolari și în alte 5 proiecte regionale**, țara noastră a fost și ea beneficiară; **USAID** (Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională), care contribuie la consolidarea Republicii Moldova ca țară europeană competitivă și democratică, contribuind la creșterea economică a țării.

R. Moldova în cooperarea regională și transfrontalieră [11, p.186-200]. În politica externă a țării, cooperarea regională este o dimensiune suplimentară a agendei de integrare europeană ca parte integrantă a diplomației economice. Republica Moldova, aflându-se la intersecția mai multor structuri regionale, a participat activ la o serie de organizații și inițiative internaționale în ultimii ani – Consiliul Europei, Comisia Economică pentru Europa a Națiunilor Unite, Parteneriatul Estic cu UE, Organizația de Cooperare Economică a Mării Negre, cooperarea regională cu țările din Europa de Sud-Est, cooperarea transfrontalieră etc. Regiunea Mării Negre este un subiect de interes prioritar, pe termen lung, în politica externă a țării. În *perioada 2007-2013*, în cadrul OCEMN au fost finanțate în total *40 de proiecte comune* cu parteneri din Republica Moldova. Un alt exemplu de cooperare regională este interacțiunea țărilor GUAM (Georgia, Ucraina, Azerbaidjan și Republica Moldova). Inițial, au existat cinci state (inclusiv Uzbekistan) cu numele GUUAM. Cu toate acestea, în realitate, activitatea acestei structuri regionale lasă de dorit. În același timp, trebuie remarcat faptul că încă de la început autoritățile și experții ruși au avut o atitudine negativă față de GUAM, văzând în el o amenințare la adresa intereselor lor, dorind foarte mult să mențină controlul politic în regiune prin metode foarte specifice. *structuri de cooperare transfrontalieră în cadrul Euroregiunilor cu România și Ucraina*.

R. Moldova – candidat la aderarea la UE; procedura de aderare la UE a început. Odată cu implementarea Acordului de Asociere, liberalizarea regimului de vize și integrarea treptată în piața internă a UE, Republica Moldova se integrează efectiv în spațiul politic și economic european. La 28 noiembrie 1994 a fost semnat Acordul de Parteneriat și Cooperare (APC). Următorul pas a fost adoptarea Planului

de acțiuni elaborat în cadrul Politicii Europene de Vecinătate, adoptat în februarie 2005. înlocuită cu Agenda de asociere convenită pe baza Acordului de asociere dintre R.Moldova și UE. Este demn de remarcat faptul că, din cauza instabilității politice din republică, în anumite etape aceste relații de cooperare nu au fost menținute la nivelul adecvat. Odată cu alegerea doamnei **Maia Sandu** în funcția de președinte al țării în 2022, totul s-a schimbat radical. În prezent, UE și Moldova dezvoltă relații mai strânse. În ultimii ani, au avut loc o serie de evenimente importante în sprijinul parcursului european. La 21 mai 2023, la Chișinău a avut loc Marea Adunare Națională, cu participarea a zeci de mii de persoane, la care a fost adoptată rezoluția, privind integrarea europeană a Republicii Moldova – "**Moldova europeană**". La 1 iunie 2023 în R.Moldova a avut loc **Summitul Comunității Politice Europene**, la care au participat circa **50 de lideri din Europa**, unde au fost discutate teme de securitate a țărilor europene, cooperare și probleme energetice. Acest summit a avut un impact pozitiv în contextul aderării Republicii Moldova la UE. În perioada 2023-2024, mulși președionți și șefi de guverne, șefi a factorilor de decizie și alți oficiali de rang înalt ai UE au vizitat oficial Republica Moldova, susținând parcurul European al țării noastre.

În 2014, Republica Moldova, împreună cu toate statele membre UE, a semnat Acordul de Asociere, la 23 iunie 2022, Consiliul European a acordat țării statutul de țară candidată, iar la 15 decembrie 2023, UE a decis să demareze negocierile de aderare cu Republica Moldova și Ucraina. La 21 iunie 2024, Președintele Republicii Moldova a semnat un decret privind demararea negocierilor de aderare la UE. Parlamentul R.Moldova a decis organizarea în octombrie 2024 a unui referendum pentru a stabili în mod obiectiv dorințele cetățenilor cu privire la procesul de integrare a țării în Uniunea Europeană.

Concluzii. Integrarea economică internațională este o formă specială în relațiile economice internaționale. Procesul de integrare economică internațională poate fi considerat ca o metodă calitativ superioară de cooperare economică între țări, care se desfășoară sub diferite forme pe baza anumitor acorduri. De obicei, acest lucru necesită o perioadă de tranziție pentru a face ajustările necesare între țările partenere. În prezent, există peste 20 de asociații economice de integrare internațională în lume, care includ principalele regiuni și continente ale globului (NAFTA, CELAC, MERCOSUR, APEC, G7, G20, UE, BRICS, SCO, CIS, UVEA, GUAM etc.) etichetă. *UE se consideră cea mai avansată formă de integrare, fiind o uniune politică și economică a 27 de state membre.* Un rol special în dezvoltarea procesului de integrare economică internațională îl joacă organismele economice și financiare ale Națiunilor Unite (FMI, IBRD, OMC etc.), companiile transnaționale și diverse alte organizații internaționale și regionale.

În iunie 2024 Republicii Moldova official a început demararea negocierilor de aderare la UE. Sarcina principală este de a desfășura cu succes aceste negocieri, asigurând implementarea sarcinilor stabilite pentru a promova reformele necesare în țara noastră. Este necesar să se consolideze societatea țării pentru a-și asigura cu succes calea spre aderarea la UE. Fiecare cetățean trebuie să fie conștient de

necesitatea de a participa la referendumul din octombrie curent, astfel încât majoritatea dintre noi să își poată exprima sprijinul consolidat pentru aderarea Republicii Moldova la UE. Aprofundarea integrării țării în structurile economice internaționale și regionale și, în primul rând, integrarea sa în UE vizează dezvoltarea economică și îmbunătățirea nivelului de trai al populației.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

- Bârdan, V. (2024). *Integrare economică și economie europeană*: Suport de curs. Vol. I. Chișinău: Tehnica UTM.
- Bârdan, V. (2024). *Integrare economică și economie europeană*: Suport de curs. Vol. 2. Chișinău: Tehnica UTM.
- Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. (2024). *Moldova în cifre*: Breviar statistic. Chișinău, 2024.
https://statistica.gov.md/files/files/publicatii_electronice/Moldova_in_cifre/2024/Moldova_cifre_2024.pdf
- BRICS. (2024). Википедия.
<https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%A0%D0%98%D0%9A%D0%A1>
- Chistruga, B., Pisaniuc, M., Sîrbu, O., Dodu-Gucea, L., Brașovschi-Velenciuc, V., & Harcenco, D. (2010). *Integrarea și cooperarea economică regională*: monografie. Coord. B. Chistruga. Chișinău: ASEM.
- Crudu, R., Chistruga, B., Chișca, M., Popa, M., Dodu-Gucea, L., Harcenco, D., Hachi, M., Pisaniuc, Lobanov, N., Hachi, M., Ciumac, C., Crudu, R., Dodu-Gucea, L., Brașovschi-Velenciuc, V., & Ciumac, C. (2026). *Economie mondială și integrare europeană*: pentru uzul studenților. Coordonatori: B. Chistruga, N. Lobanov. Chișinău: ASEM.
https://old.ase.md/files/catedre/bi/Manual_EMIE_Chistruga_31.05.2016.pdf
- Economy of the European Union*. (2024).
https://en.wikipedia.org/wiki/Economy_of_the_European_Union
- European Commission. (2030). *A Sustainable Europe by 2030*.
https://commission.europa.eu/publications/sustainable-europe-2030_ro
- Galben, Il. (2012). *Eficientizarea comerțului exterior al Republicii Moldova*: monografie. Red. resp. Petru Roșca. Chișinău: ULIM (Print-Caro, Centru Editorial UASM).
- Ignat, I., Pralea, S. (2013). *Economie mondială*. Iași, Sedcom Libris.
- Lista țărilor în funcție de PIB (PPC)*. (2024).
[https://ro.wikipedia.org/wiki/Lista_%C8%9B%C4%83rilor_%C3%AE_n_func%C8%9Bie_de_PIB_\(PPC\)#Vezi_%C8%99i](https://ro.wikipedia.org/wiki/Lista_%C8%9B%C4%83rilor_%C3%AE_n_func%C8%9Bie_de_PIB_(PPC)#Vezi_%C8%99i)
- Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene. (n.d.). *Perioada 2021-2027*.
<https://www.fonduri-structurale.ro/2021-2027>
- Molle, W. (2009). *Economia integrării europene: teorie, practică, politici*. Trad. Eugenia Papuc. Chișinău: Epigraf SRL. <https://epigraf.md/produs/economia-integrarii-europene/>

- Roșca, P. (2000). *Previziunea dezvoltării socioeconomice în condițiile de piață (metodologie, principii, experiență mondială)*. Chișinău.
- Roșca, P. (2005). *Relații economice internaționale*. Chișinău: ULIM.
- Roșca, P. (2024). *Integrare economică și economie europeană: Suport de curs*. Chișinău: Print- Caro.
- Stanciu, M. (2012). *Probleme globale ale economiei mondiale*. Curs în tehnologia ID-IFR. București, Ed. Fundației România de Măine.
- Top 20 cele mai bogate țări din lume în 2024. (2024). <https://financer.com/ro/blog/cele-mai-bogate-tari-din-lume/>
- Țău, N. (2009). *Strategii promoționale ale relațiilor economice internaționale*. Chișinău: ULIM (Tipogr. "Print-Caro" SRL).
- United Nations Conference on Trade and Development. (UNCTAD). (2024). *Anuarul UNCTAD. Total merchandise trade*. <https://hbs.unctad.org/total-merchandise-trade/>
- United Nations Conference on Trade and Development. (UNCTAD). (2024). *World Investment Report 2022*. https://unctad.org/system/files/official-document/wir2022_en.pdf
- Uniunea Europeană. (2024). https://ro.wikipedia.org/wiki/Uniunea_European%C4%83
- Барроуз, М. (2015). *Будущее рассекречено. Каким будет мир в 2030*. Перевод с англ. М. Гескиной. М.: Манн, Иванов и Фербер.
- О чем договорились участники саммита ШОС в Астане. (2021). <https://www.vedomosti.ru/politics/articles/2024/07/05/1048105-o-chem-dogovorilis-uchastniki-sammita-shos>